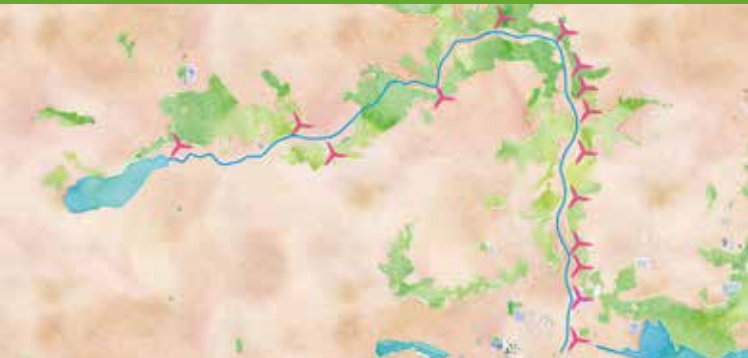

Grejsdalstien

En vandretur mellem Vejle, Grejs og Jelling

Så tæt lå møllerne langs med Grejs Å, da møllehjulene drejede hurtigst i 1800- og 1900- tallet.

Fredet område – Natura 2000

Ca. halvvejs på ruten mellem Grejs Mølle og lidt vest for Hørup Bro kommer du igennem et område, der er fredet efter EU-regler. Her skal myndighederne sikre, at den sårbare natur bevares og har det godt. Det er den rige natur med en mangfoldighed af enge, moser, overdrev, vandløb og søer, der giver området denne særlige beskyttelse. En del af Grejs Ådal er også fredet efter danske regler. Her er fredningens formål at bevare de smukke landskaber og forhindre yderligere bebyggelse.

Vandkraft, møller og industri

15 vandmøller har gennem tiden udnyttet den kraftige strøm i

Vandstær. Foto: Erik B. Petersen.

Grejs Å. Især på åens nederste 6 kilometer, hvor faldet er på ikke mindre end 25 m, var der mange møller. I slutningen af 1800-tallet og i begyndelsen af 1900-tallet drejede møllehjulene hurtigst, og i den periode havde området landets største koncentration af industrimøller. De leverede strøm til klæde-, papir- og metalproduktion. I dag er møllebygningerne kun delvist bevarede, og flere af dem lavet om til beboelse. Alle mølleopstemninger er nedlagt, bortset fra Hopballe Mølle, der ligger i den øvre ende af åen. Det giver fri passage for havørreden langs det meste af åen, og den lever igen i stort antal her.

Grejs Klipper.

Udsigt fra Grejsdalstien ved Brandbjerg.

Grejs Klipper

En lille afstikker fra Grejsdalstien, ca. en halv kilometer op ad Grejs Bakke, bringer dig til et bemærkelsesværdigt klippefremspring i Grejsdalen. Disse klipper skulle være de eneste i Danmark ud over klipperne på Bornholm. Formationen er opstået af kalk, der blev udfældet nede i jorden. Her sammenkittede kalken smeltevandssand og grus til en betonlignende klippe.

Udeskole

Der er lavet en række undervisningsforløb, som kan bruges på ruten. Find dem på Økolariets hjemmeside:

<http://www.okolariet.dk/skoletjeneste/undervisningstilbud/udpaa-egen-haand>.

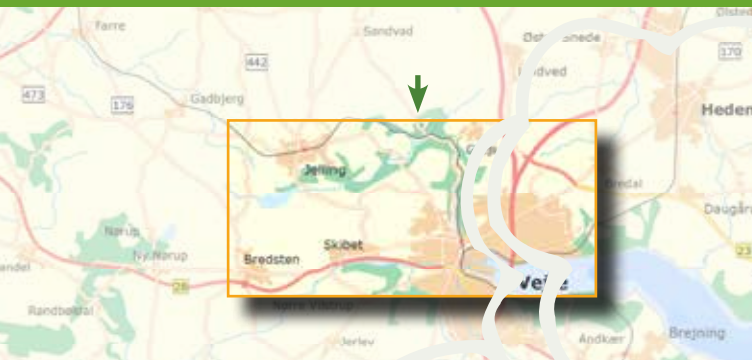
Togtur og attraktioner

Togbanen, som fører igennem Grejsdalen, stod klar til kørsel i 1894 og siges i dag at være Danmarks stejleste jernbanebjerg – dog er der lignende stigninger i Storebæltstunnelen. Om sommeren kører et gammelt veterantog imellem Jelling og Vejle her, så du kan krydre din vandretur med en historisk togtur, og så finder du jo også to af Vejles største attraktioner i hver sin ende: Kongernes Jelling og Økolariet i Vejle.

Vidste du...?

At Grejsdalen er Danmarks dybeste dal med skråninger, der er 50-70 m høje. I slutningen af 1800-tallet var dalen et yndet udflugtsmål – det foregik til fods eller med hestevogn som transportmiddel.

Grejsdalen og Grejs Ådal

Grejsdalen og Grejs Ådal er to forskellige dale, der løber i forlængelse af hinanden – de leder begge vand fra Fårup Sø og opland ud til Vejle Fjord.

Grejs Ådal, som løber fra Fårup Sø til Grejs, er en tunneldal, der blev skabt af smeltevandets erosion under gletsjeren.

Grejsdalen, som strækker sig fra Grejs til Vejle, er en erosionsdal. Ved det sidste isfremstød under den sidste istid for ca. 18.000 år siden lå israndslinjen syd for Grejs og vest for Vejle. Foran isen strømmede smeltevandet fra gletsjeren og dannede en større issø – 'Bøgager Issø'. Søen blev tømt

i et dramatisk dæmningsbrud, hvor vandmasserne med stor kraft eroderede sig ud i Vejle Ådal og skabte begyndelsen til den nord-syd-gående Grejsdal mellem Grejs By og Vejle.

Grejs Å har med et fald på 50 m i løbet af sine 22 km et meget stejlt forløb. Sammenlignet med fx Gudenåen, der kun har et fald på 60 m på 158 km, er Grejs Å nærmest en bjergbæk. Derfor finder du en helt anden natur end den, du ser ved mange andre vandløb i Danmark. Her lever fx mange forskellige arter af slørvinger, døgnfluer og vårflyer – arter, som kun lever i rent vand med en kraftig strøm.

Udgivet af Vejle Kommune september 2017.

Kort med højdekurver, der viser, hvordan Vejle og Grejs ådale nærmest danner en firkant rundt om en ø.

Skovene

Det kuperede og stejle terræn har aldrig været egnet til landbrug. Derfor har det meste af området været dækket af skov siden istiden. Skovene er overvejende bøgeskove, der vokser på skrænterne, og på de lavtliggende arealer langs åsystemerne vokser flere steder aske- og elletræer, der lever med rødderne i vand. Mange sjældne svampe, mosser og laver vokser i skovbunden – især i Højgård Skov er artsrigdommen meget stor.

Fugle

Langs Grejs Å er der flere ynglebestande af ret sjældne fugle. Isfuglen, som graver sit redehul i skrænterne og lever af insekter og små fisk fra det rene vandløb,

Grejsdalen er blevet kaldt for Danmarks Schweiz.

kan du være heldig at se flyve hurtigt hen over vandoverfladen. En af landets største bestande af bjergvipstjert lever i Grejsdalen, og som det eneste sted i landet yngler også vandstæren her hvert år. Vandstæren yngler kun ved stærkt strømmende vand og er en sjælden fugl i Danmark. Du vil normalt kunne se den sidde på en sten eller flyvende lavt hen langs åen.

Planter

Især i Brandbjerg Sønder-skov, i Højgård Skov og i de sumpede engområder ved Hørup Bro er der en meget stor artsrigdom. Her er fundet op mod 270 forskellige plantearter. I ellesumpen ved Hørup Bæk vil du kunne se den meterhøje elfensbenpadderok,

Planten krebsklo vokser i en lille sø i Grejsdalen.

og på den fugtige lerjord vokser skavgræs, en særlig plante, der er ru pga. sit indhold af kisel. Den blev tidligere brugt til at rengøre bøtter og kar mv. I det tidlige forår vil du i Grejsdalen kunne se større områder med hvid hestehov – en plante, der senere på året får store og meget karakteristiske blade. Gul og blå anemone kan ligeledes ses i foråret i Brandbjerg Sønder-skov. Et sted i dalen vokser også vedvarende måneskulpe – der ellers kun er set på Bornholm. På nogle af engene langs Grejs Å-systemet kan du enkelte steder se store bestande af majgøgeurt.

Svampe

Jordbunden er meget varieret i skovene – den er leret nogle

Isfugl.

Stor trompetsvamp er en dejlig spisesvamp.

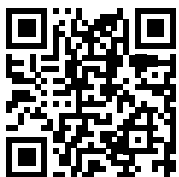
steder, og der ligger mange døde grene og træstammer i skovbunden. Netop under disse forhold, og fordi skovene er mange tusind år gamle, trives et væld af svampearter. Der er registreret ikke mindre end 200 svampearter i Brandbjerg Sønder-skov og Højgård Skov – 14 af disse er sjældne i Danmark og er på listen over truede arter. Du finder også mange gode spisesvampe, bl.a. stor trompethat, der typisk vokser under bøgetræer.

Dyr

Der er mange rådyr i området, og er du heldig, ser du også ræv og egern på din tur.

Bjergvipstjert.

Scan QR-koden, og se en animation af, hvordan en tunneldal blev dannet.

Få overblik over dine muligheder for et aktivt friluftsliv, vandreruter og overnatning i det fri m.m. i Vejleområdet, og download turfoldere på www.vejle.dk eller visitVejle.dk. For booking af sheltere se udeliv.vejle.dk, og for naturvejledning, se okoloariet.dk.

Tegning af Niels Bredal (1841-1888).

Gangbroer over våde passager.

Grejsdalstien

På Grejsdalstien kommer du igennem et af landets dybeste og smukkeste dalstrøg med stejle bakkeskrænter og Grejs Å strømmende i dalbunden – det er Grejsdalen, som strækker sig fra Vejle og ca. 5 km nordpå. De første træer indvandrede her for ca. 12.000 år siden, og der har sandsynligvis været skov på skrænterne siden – i dag mest bøgeskov. Flere erosionskløfter går vinkelret ind på ådalen og tegner store fordybninger i det kuperede landskab. Mellem Hørup Bro og Brandbjerg følger stien Hørup Bæk. Også her vil du opleve en blandet og varieret bøgeskov i en ådal med ero-

sionskløfter, afbrudt af åbne enge og mosepartier.

Urørt skov

Når du kommer til Brandbjerg Sønderkov, vil du opleve en mere rodet skov med væltede og gamle træer og døde stammer og grene, der ligger spredt i skovbunden. Skoven her har ligget urørt siden 1997, hvor almindelig skovdrift ophørte for at give plads til en rig og varieret natur. Her udvikler skoven sig naturligt helt uden påvirkning fra mennesker. Når træerne vælter, skal de blive liggende, nye træer skal så sig selv, og det er ikke tilladt at fælde træer og fjerne

Vedvarende måneskulpe.

Blomstrende enge.

stammerne. Kort sagt, skoven skal ligge urørt. Urørt skov er unik; der findes nemlig ikke meget af den i Danmark. Kun godt en procent af Danmarks skov er urørt skov. De fleste skove, du kommer i, fx stats- og kommuneskovene, bliver drevet med naturnær drift. Her tager man hensyn til natur og miljø, men skoven 'passes' – vand bliver drænet væk, træer bliver fældet og fjernet, og der bliver plantet nye træer på arealerne.

Kig på stammerne, og kend forskel på træerne

I Brandbjerg Sønderkov vokser ikke kun bøgetræer, men også

Stammen på et avnbøg-træ.

anvbøg, der ligner alm. bøg. Men du kan kende forskel ved at kigge på stammerne. Barken på et gammelt avnbøgtræ er sølvgrå, glat og med fine, lyse striber på langs. Barken på et bøgetræ er lysegrå og glat. Avnbøgen hører til birkefamilien og vokser kun vildt i den sydlige del af Danmark.

Åbent landskab

På strækningen mellem Brandbjerg og Jelling forløber ruten i åbent landskab på grusvej og langs med marker og hegn for til sidst at koble på Hærvejen, der fører direkte til Kongernes Jelling.

Stammen på et bøgetræ.

Ved Brandbjerg er der en shelterplads med multitoilet og bålplads.

Det praktiske

Turen er afmærket med orange pile, og der er gangbroer til at hjælpe dig over de våde partier. I perioder med meget nedbør er der passager på ruten som er mudrede – her anbefaler vi gode vandrestøvler. Størstedelen af ruten er nem og uden større stigninger, men omkring Brandbjerg Sønderkov vil du opleve et kuperet terræn. Det tager ca. 3-5 timer at gå hele turen på 16 km. Du kan tage både tog og bus fra Jelling til Vejle og omvendt, når du skal hjem igen.

Ruten går for det meste igennem privatejet skov; kun skovarealet i begyndelsen af stien fra Vejle, ejer Vejle Kommune – se kortet.

Færdelsesregler i naturen

- På veje og stier i det åbne land må du gå og cykle.
- I private skove må du gå og cykle på veje og stier fra kl. 6 til solnedgang – dog ikke cykle på strækninger med forbud.
- I offentlige skove må du også gå uden for stierne og færdes om natten
- Hunde skal føres i snor.
- Du må plukke bær, svampe og blomster til eget forbrug på arealer, du har lovlig adgang til. Dog ikke fredede arter.

Orkideen ægbladet fliglæbe.

Hvid hestehov.

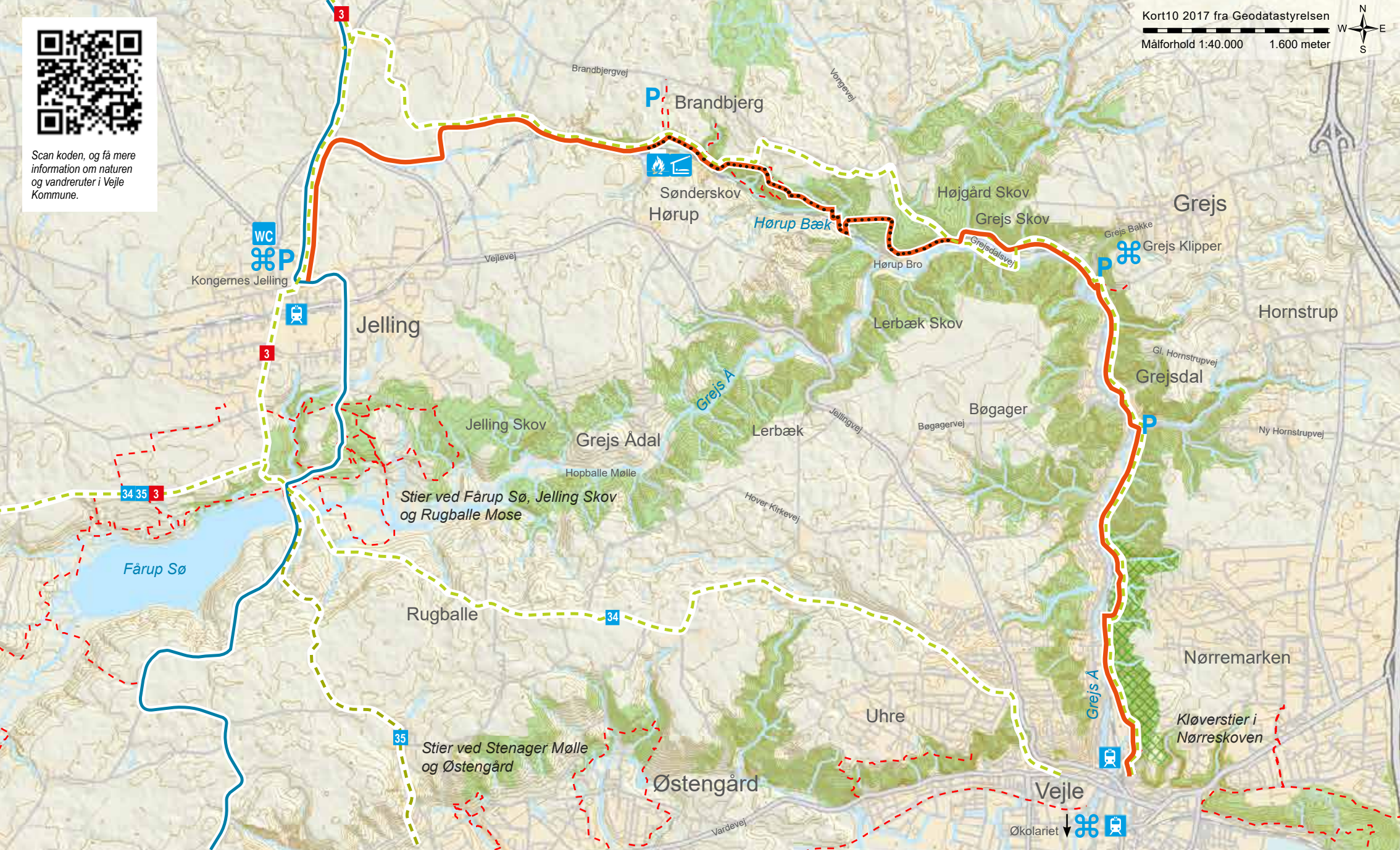

Blade af hvid hestehov, når den er afblomstret.

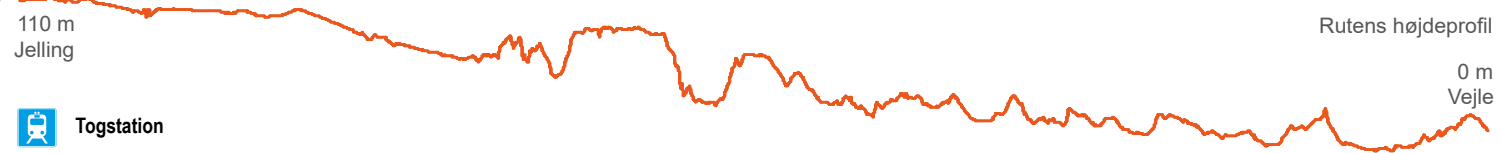
Scan koden, og få mere information om naturen og vandrerruter i Vejle Kommune.

- Hærvejsvandrerruten
- Grejsdalsstien
- Øvrige vandrerruter
- Forslag til cykelrute/terrængående cykel
- Regionale cykelruter/Hærvejen
- Kommuneskov
- Bålplads
- Seværdighed
- P-plads
- Shelterplads
- Togstation

RUTESTART: I Vejle, St. Grundet Skovvej – i Jelling, Kongernes Jelling

Rutens højdeprofil

0 m
Vejle